

Henrik Vase Frandsen

Erfaring subjektivitet metafysik – Marion. København: Eksistensen Akademisk, 2024. 283 sider.

Det er en uvanlig bok Henrik Vase Frandsen har skrevet om den franske filosofen Jean-Luc Marion: filosofisk velfundert, teologisk informert, et resultat av mange års intenst engasjement med tekstene. Frandsen vil ikke bare forstå Marions prosjekt, han vil også kritisk undersøke om han har rett, og det gjør han ofte med referanser til den danske filosof K.E. Løgstrup. Jeg var opprinnelig litt spørrende til dette grepet, men det fungerer godt fordi Løgstrups etikk og særegne metafysikk evner å belyse Marions verk samtidig som det gjør hans tanker mer tilgjengelige for et skandinavisk publikum. Frandsen har valgt en personlig tilnærming til spørsmålet om erfaring og subjektivitet, men nettopp i møte med en abstrakt tenker som Marion er ikke dette noe dumt grep. Boken holder et faglig høyt nivå, men er likevel både lesverdig og relativt lett tilgjengelig.

Boken er delt inn i fem deler: En introduksjon, et kapittel om mening og begrep, et kapittel om gavens fenomenologi, et kapittel om «mettede fenomen» og endeligheten og endelig et avsluttende kapittel om subjektivitet, tenkning og hermeneutikk. Jeg skal kort gi en presentasjon av hovedtrekk i de fem kapitlene før jeg gir en vurdering av komposisjon og helhet.

I introduksjonen åpner forfatteren opp feltet ved å diskutere erfaringsbegrepet i lys av subjektiviteten. Det er vanskelig å definere hva erfaring er uten mer spesifikke erfaringer og blant de fenomener som Marion undersøker, er – overraskende nok – Gud et uttrykk for erfaringens mulige 'høyde'. Problemet som Frandsen peker på mht. subjektivitet, er at det moderne subjekt *selv* konstituerer enhver mening. Marion utfordrer denne ego-sentrismen i erkjennelsesteorien ved å hevde at Gud er *uten* væren, eller rettere sagt: er *gitt* forut for enhver subjektiv meningskonstruksjon (29).

I kapittel 2 spør så forfatteren hvordan et slikt gudsbegrep kan gjøres tilgjengelig for erfaringen, altså hvordan vi får tilgang til det guddommeliges *fenomenalitet* – gitt at Gud altså er før-ontologisk,

forut for væren. Her følger en diskusjon av idol og ikon (42-48) og dernest en refleksjon over navnet (48-57) som relaterer Gud til språket og vår begrepsverden. Der idolet er et *objekt* for subjektets intensjon og tilgjengelig for betraktning, unndrar ikonet seg subjektets intensjon og lar det usynlige tre frem. For Marion kan den apofatiske teologien hos Dionysios Areopagita best beskrive erfaringens dobbeltbevegelse mellom det uendelige (Avstanden) og språket, en Avstand som vi kan nærme oss i lovsangens språkspill og hengivelse.

I kapittel 3 går Frandsen dypere inn i gavens fenomenologi og beskriver nettopp denne gaven (eller *givningen*) som fenomenets maksimum. Selve gaven er for Marion et *mettet* (saturert) fenomen som overgår både subjektet og den *sak* eller det kunstverk som subjektet forsøker å tilegne seg. Det mettede fenomen er nettopp ikke en forestilling, men virkeligheten erfart som *overveldende* (124).

Kapittel 4 handler om hvordan mettede fenomener trer frem i endeligheten. Når det uendelige trer frem, så viser det oss noe nytt, noe overraskende, som en åpenbaring. Marion tar kunsten til hjelp, både Rothkos sublime uendelighet og Richters kunst som evner å visualisere denne dimensjonen ved tilværelsen (163-176). I dette kapitlet analyserer Frandsen også distinksjonen mellom det kjødelige og kroppen, der Marion gir en viss forrang til nettopp kjøttet. Mens kroppen er formet av intensjonen, er kjøttet passivt mottagende, det er også lidende som i *inkarnasjonen*. Her peker forfatteren på en viktig forskjell mellom Marion og Løgstrup: Mens *kjøttet* er uttrykk for en umiddelbar avstandsløshet hos den franske filosofen, vil Løgstrup knytte dette til *sansningen* (188). Kritikken av det moderne prosjekt og Descartes' dikotomi har de til felles, men de erfaringene de beskriver går i ulik retning (189).

Endelig sammenfatter Frandsen sin studie i kapittel 5, der han blant annet diskuterer forholdet mellom subjekt og erfaring i lys av Descartes' Cogito og Heideggers temporale væren i *Sein und Zeit*. Marions vekt på gaven og erkjennelsens passivitet åpner opp en rekke aporier som er grunnleggende for hans metafysikk. Frandsen ender med å analysere Marions tenkning som en mottagelsens hermeneutikk, som definerer subjektet i spenningen mellom Cogito og Credo – tenkning og tro, væren og gave.

Nettopp forholdet mellom væren og gave har Marion studert videre i tiden etter at Frandsen skrev sin bok: Først i *Revelation Comes from Elsewhere* (2025) og dernest i hans dypsindige Fosseforelesning i Oslo i april 2025, under tittelen *Creation* (2025). Distinksjonen mellom væren og gave går gjennom hele hans tenkning, med referanser til skapelsesberetningen i Genesis 1, til Aristoteles, Platon, Paulus, kirkefedre, Thomas, Cusanus, Descartes og Heidegger. Frandsens perspektiv, der han diskuterer dette grunnleggende trekket i Marions religionsfilosofi i lys av både Kant og Løgstrup, fungerer også på senere tekster. Henrik Vase Frandsen har altså truffet en sentral nerve i dette store forfatterskapet som fortsatt er i bevegelse.

Det er en imponerende presis og detaljert fremstilling av Marions tenkning som Frandsen har levert. Den er nyansert og drøftende, sympatisk innstilt til Marions prosjekt, men på ingen måte ukritisk. Med sine mange eksempler og referanser til filosofi, teologi og hverdagslige situasjoner gir Frandsen oss dessuten et eksempel på at god formidling ikke nødvendigvis betyr forenkling. Det er altså ikke bare en uvanlig bok som her foreligger for skandinaviske lesere, det er også en usedvanlig god bok med en grundig analyse av en kompleks tenker som vil stå seg over tid. Den anbefales herved til filosofer og teologer – fra studenter til professorer – som vil sette seg inn i en tenkning som utfordrer og inspirerer, blant de mest originale bidragene til å forstå premissene for å tenke om Gud og den menneskelige væren i vår tid.

Marius Timmann Mjaaland